

**Pol Ina Giruma
Gareisiya
Damsi Kurisi
(Galatians)
Vonaviakova**

Wawaya ivi karei da Yesu Varana Biibiina idimadimeyi kupuna damsiki kamosiyai da vitumaghana ivivi karei. Ma dima wawayisi viya inae ku dobu sago kana vava Gareisiya tuna dobuna na Eisiya Maina kamoni ma Rome damsiki i vidadana gaburina imakamakai. Ma notaragharagha itupuwa da iyavo kava ivi tumaghana ma ti na ke Jiu wawayisi na Moses ina vonaviyoyovana ita nunuri bo kegha. Ma wawaya ivivi tarakiiyana da iyavo kava ke ita nunuri na ti na Keresiyana vaghata bo kegha. Ma Pol ivonapotesi da vonaviyoyovana nunurina na ke bera ghamana, bera ghamana na Keriso vitumaghanina ma tuna ketana kava da God ina vonakiiyaragha da tota wawaya maninita ma yavata tinuwasago. Ma wawaya viya nani notana ke ita vaghinei, ma vitumaghana damsiki kamosiyai Gareisiya dobonai na Pol ina sisiya ivi kawakiikiyei ma ivi beyebeyena da Keresiyana kudubisi vonaviyoyovana ita nunura yavui.

Weni girumina aposol Pol igirumi da iyavo kava vibeyebeyena vibero ikivikivini da vitumaghana ketana ivi wapai na ti damsiki ita nuwatini da ita vovira. Giruma karenai na Pol ivi debei da rewapana gwabinai da tuna na aposol vaghata. Ina

rewapana na ke imapatana ita viiya da God gwabinai iviyya, ma ina biga iverei da kupuna damsi kurisi ita dima. Muriyai igiruma da vitumaghanai kava da wawaya God yavata ini nuwasago. Ma ina sisiya viya ku tepana iterei da nani notana ita kiivirewapani. Ma damonai Pol ivi debei da iyavo kava Keriso ini tumaghane ma ina nuwaviina damina ina vii bubuni na nuwaviina ini badesi da Keresiyana yawasina gwabisiyai ini rurerei.

Pol ina nota weni nakanani irereghi.

Sapta 1:1-10 Giruma ivotawei.

Sapta 1:11 da ku 2:21 Pol ina rewapana da ivi aposol.

Sapta 3:1 da ku 4:31 God Varana Biibiina ma ina agabiibai.

Sapta 5:1 da ku 6:10 Keresiyana na vovotawesi ma kegha da yawasa maninina kamoni kava ita makai.

Sapta 6:11-18 Giruma igudui.

¹ Taku Pol agirugiruma. Yesu Keriso* irabobo ma ina Mamai God iberai da rabobowai ivomiiri ma ivi ruwa ivineku da ati aposol. Ke wawayota ita vonataweku bo ita voneku da weni bigana ata berai.

² Varevaresita peyarisi weni ma taku akii vikiikiwa kavonavonatawei Keresiyana wawayimi kurimi Gareisiya dobuna kamoni.

³ Ainowi ita Mamai God ma ita Bada Yesu Keriso kurisi da agabiibai ma nuwanuba ina veremi.

---

* **1:1: Keriso:** Grik damsi gamosi evonavona bo 'Keriso' ma Hibru damsi gamosi evonavona bo 'Mesaya.' Ivi ruwa iyamna 'God ina Vivinevine Wawayina.'

⁴ Ita Mamai God ina kayowanai da natuna Yesu Keriso ivere meyei ita berabero kubiine, da karako weni kimtina berona kamona ita tinakiibutaweta.

⁵ Mara nonowa God tavokavakavari da kana kadara ina rakata. Amen.

Keriso Varana Biibiina sago kava.

⁶ Anotanota kavai! Yesu Keriso ina agabi-ibiyai God ikwatumi. Ma kegha da kobarei ma yaghiyaghina kodamana da vara bogiiyai kokivikivini.

⁷ Vonavaghata, ke sago meni do bunai “vara biibiina kana viruwa” ita makamakai. Weni nakanani aisisiya iyamna wawaya viya ami nota iberoi ma eberabera to voni da Keriso varana biibiina ita virai.

⁸ Rorova Keriso varana biibiina kadime i kurimi, ma mikeda taku bo aposol sago kata pisi bo aneya kunumai itoru da vara bogiiyai ita veremi na ain-owi God kurina da nani wawayina ku keyama karakarata makamakii nonowina ina tawei.

⁹ Namada kavonemi ma ana vona meyemi. Rorova Keriso varana biibiina kadime i kurimi da vonavaghata kovi tumaghane i, ma wawaya na vibeyebeyena bogiiyai eberabera i, ke Keriso varana vaghata na God nani wawayina ku keyama karakarata makamakii nonowina ina tawei!

¹⁰ Ke ata kayokayowei da wawaya ini ghegheniku, kegha taweyana! Ma aku kayowana ghamana da God ini ghegheniku. Ke ata berabera i da wawaya ina kawabiibiyeku. Mikeda nakanani ata berabera i na ke kovokovoghina da Keriso kubiine ata biga.

Ikikava Pol ivi aposol.

¹¹ Varevaresiku, avonavonemi da vara biibiina adimadime i na ke wawaya ita vereku.

¹² Ke tomowa sago gwabinai ata viiya bo ke sago iyai iti beyeku. Yesu Keriso tuna mani ivi debei kuriku.

¹³ Wawaya ivonemi da rorova ikikava amakamakai na avere meyeku da Jiu damsi i vitumaghana ma i kiki akivina bubuni. Ma nuwanuwaku kudubina i Keresiyana wawayisi avivi tupaketowanesi ma abera tovon i da ati kovi tuwanonowisi.*

¹⁴ Jiu damsi i vitumaghana anunura bubuni, ke kimta turaturaku nakanani. Taku aghekuyowesi ma aku nota ivi rewapana kirakai da aviyavisina akii kaekiki mau ivi damadamani kurikai na kudu-bina akivikivini.*

¹⁵ Muriyai da ata tupuwa na God ina agabiibai irakata da namada ivineku ma ikwatuku da ina biga ata berai. Ma marana itereterei*

¹⁶ da Natuna iti debei kuriku da varana biibiina ata dimei kupuna damsi kurisi. Ma ke ata nae da vitumaghana damsi iti beyebeyeku,

¹⁷ ma bade ke ata nae ku Jerusalem da iyavo kava ivi nao ivi aposol na ata kitisi. Kegha, manin-ina anae ku Arebiya dobuna, ma muriyai na avovira ku Damaskas kwanatuna.

¹⁸ Madegha aroba ikovi ma anae ku Jerusalem da Pita yavata kati sisiya, ma yavata kamakai da taparoro ruwa ikovi.*

¹⁹ Ke aposol viya ata kitisi da Jemes ina kina kava, tuna Bada tina kikei.

---

* **1:13:** Apos 8:3, 22:4-5, 26:9-11   * **1:14:** Apos 22:3   * **1:15:**
Apos 9:3-6, 22:6-10, 26:13-18   * **1:18:** Apos 9:26-30

²⁰ Aviyavisina agirugiruma kurimi na vonav-aghata. God iakovi da ke ata vivibero.

²¹ Muriyai anae ku dobu viya, Siriya ma Silisiya kamonai.

²² Nani maranai na Keresiyana damsi Judiya kamonai patana da ke itakoviku ma

²³ wawaya ikikava aku bera ivivi sisiyei kurisi na tuna kava iakovi. Ivonavona bo, “Tomowina ivivi tupaketowaneta na karako edimadima da wawaya Keriso iti tumaghanei. Ma rorova na iber-bera tovoni da nani vitumaghanina ita resotawei.”

²⁴ Ma vaghina Keresiyana damsi Judiya kamonai God ighegheni iyamna aku yawasa ivirai.

2

Pol ma aposol viya.

¹ Madegha 14 ikovi ma taku da Banabas kavovira ku Jerusalem. Taitos arutini ma yavata kanae.*

² Kanae, iyamna God ivi debei kuriku da ata nae. Ma Keresiyana babadisi kava yavata kavi dughu, ma avonesi da ikikava Keriso varana biibiina adimadimeyi kupuna damsi kurisi. Ma ke ata kayokayowei da aku biga rorova ma karako aberaberi na ita peku.

³ Kaku viruwa Taitos, tuna Grik wawaya ma kegha da aposol ke ita tupei da kwimatana bekana ita tuviviratawei.

⁴ Ma kegha da wawaya viya ekayokayowei da Taitos ita tuvivira. Ti evonavona da ti na Keresiyana ma ibero. Ipisi da ita yawasa vovotawena Keriso ivereta na irugenari ma i kayowana da

---

* **2:1:** Apos 11:30, 15:2

iti beroi. Tuna kubiine idaruta da Moses ina von-aviyoyovana iti bada meyeta da kati sleiv.

⁵ Ma ke sago kati vaghina kurisi, iyamna akii kayowana da vonavaghata, tuna Keriso varana biibiina na gwabimiyai ina makai.

⁶ Vitumaghana wawayisi i babada Jerusalem kamoni ke sago sisiya vuna aku dima ku tepana ita terei. Ma taku kuriku wawaya peyarisi na sago. Mikeda ti na babada ghamaghamasi ma taku na ke ata vivinuwapoyei, iyamna God ke nani berasi ita kitakitai.*

⁷ Ma ikitai da God aku biga ivereku da Keriso varana biibiina ata dimei kupuna damsi kurisi, ma bade maghimaghighina Pita ina biga iverei da Keriso varana biibiina ita dimei Jiu damsi kurisi,

⁸ iyamna God ina rewapanai iberiku da avi aposol kupuna damsi kurisi, bade nakanani Pita iberai da ivi aposol Jiu damsi kurisi.

⁹ Jemes, Pita ma Jon ti na Keresiyana damsi i babada ghamaghamasi Jerusalem kamoni. Ma ivi aroba ikitiku ma ivi vaghinei da God ina agabi-ibiiyai weni bigana ghamana ivereku. Vaghina, taku da Banabas ivi kiikiwekai ma imakii iviia, ivi matakira da peyarikai akii biga na sago. Ma kavi vaghinei da taku da Banabas na kupuna damsi kamosiyai kata biga, ma ti na Jiu damsi kamosiyai ita biga.

¹⁰ I kayowana sago kava, da i wawaya moyamoyakisi mara nonowa kata notanotisi ma kata vivi vitesi. Ma aku kayowana ghamana da tuna bigana na namada aberaberi.

---

* **2:6:** Deut 10:17

Pol, Pita iyeghai Antiyok kamonai.

¹¹ Pita ipisi ku Antiyok kwanatuna na koroto maghinosiyai ma avonatepatepani, iyamna akitai da iberi beroi.

¹² Karenai Pita mara nonowa kupuna damsi yavata ikamkam. Ma Jemes ina wawaya viya ivonatawesi ku Antiyok da inekiibau. Ma ti damsi notasiyai da Pita ivi muritina na kupuna damsi yavata kam ivoterei, iyamna Jemes ina wawaya iyabuyabumanesi. Ti ivonavona da kupuna damsi iyavo kava itumaghana na kwimata bekasi ita tuviviratawei.

¹³ Pita ivi karei ma murinai Jiu damsi viya ivivi miiriruwaruwa, ma iberai da bade Banabas yavata ku kamosi irui.

¹⁴ Akitai da peyarisi keta iparei, ke Keriso varana biibiina ina vonavaghata ita kivikivini na koroto maghinosiyai Pita avonei bo “Tam na Jiu, ma keberaberi nakanani ma kupuna wawayim, ke Jiu. Nakanani na avi kubiine kupuna wawayisi namada ivi tumaghana na kevonavonesi da Jiu damsi i kiki ita nunuri?”

I vitumaghana kubiine God ivi yawasisi.

¹⁵ Vona bubuna, tokai katupuwa da Jiu damkai, ke kupuna damkai. Ma Jiu damsi viya evonavona da kupuna damsi kudubisi na ‘berabero wawayisi.’

¹⁶ Ma kegha da takovi da wawaya Yesu Keriso ini tumaghane na tuna tepanai God ina vonakiiyaragha da tuna na ina wawaya maninina. Ma ke kupuna damsi kava ma bade Jiu damkai yavata Yesu Keriso kaitumaghane kubiine, God evonavonekai da tokai na ina

wawaya maninikai. Ma ke vonaviyoyovana kata kivini kubiine da God ita vonakiiyaragha da tota wawaya maninita, iyamna ke meyani wawaya vonaviyoyovana ita kivini da nakanani ita vonakiiyaragha.*

¹⁷ Tota Keriso titumaghanei, ke Moses ina vonaviyoyovana kati tumaghanei. Tuna kubiine Jiu damsi ekitakitita da Moses ina vibeyebeyena ke kata kivikivini na evonavona da tota berabero wawayita, tota nakanani ma kupuna damsi. Nakanani na ikikava? Keriso ina kayowana da berabero taberabera bo? Kegha taweyana!

¹⁸ Moses ina vonaviyoyovana avoterei ma bade ku gaburina ata rume na taku ati debe meyeku da nani vonaviyoyovanina avi kiigiyei.

¹⁹ Rorova taku na Moses ina vonaviyoyovana gaburinai amakamakai, ma karako taku nakanani ma ata rabobo, iyamna vonaviyoyovana ina rewapana akiibutawei da damina ke ata viiviiya. Avere meyeku da aku yawasa kamona God ina kayowana aberabera.

²⁰ Taku Keriso yavata karabobo korosiyai da aku yawasa ku kamona aviyavisina kudubina na Keriso ibada yavui. Ma karako aku yawasa kamona na aku vitumaghana ivi rewapana God Natuna kurina ma tuna tepanai amakamakai. Tuna ina nuwaviina irakata da kubiiku irabobo.

²¹ Ke ata kayokayowei da God ina agabiibai ana barei. Mikeda wawaya kovokovoghina da Moses ina vonaviyoyovana ita kivina bubuni da God ita vonakiiyaragha da ti na maninisi na Keriso ina rabobo iyamna kegha.

---

* **2:16:** Psa 143:2; Rom 3:20, 22

3

Vonaviyoyovana takivini bo Keriso titumaghanei.

¹ Tami Gareisiya dami na neghaneghami! Iyai ivi nuwatinimi da ami nota ivirai? Yesu Keriso ina rabobo korosiyai na avi sisiya bubuni kurimi, tuna nakanani ma tami mani matamiyai kota kitai.

² Aku kayowana da kona voneku. Ikikava God Kanumina koviiya? Moses ina vonaviyoyovana kokivini na koviiya, bo Keriso varana biibiina kovi yanei ma kovi tumaghanei na koviiya?

³ Kokayokayowei da kota neghanegha bo? Ami Keresiyana yawasina na God Kanumina ina rewapanai kovi karei ma ami kayowana da tami mani ami rewapanai koni kovini, bo?

⁴ Ami vitumaghana kubiine vokwarakwara damina koviiya na iyamna kegha, bo? Kudubina na bera kava bo?

⁵ God Kanumina iveremi ma bera ghamaghamasi kamomiyai eberabera na avi kubiine? Ke Moses ina vonaviyoyovana kota kivikivini kubiine. Kegha, Keriso varana biibiina kovi yanei ma kovi tumaghanei, tuna kubiine.

⁶ Abraham kota notai. “Tuna God ivi tumaghanei na God ivonakiiyaragha da tuna na ina wawaya maninina ma yavata ivi nuwasago.”*

⁷ Kotakovi da iyavo kava itumaghana, ti na Abraham tupurereghina vaghata.*

⁸ Giruma katamana evonavona da mara sago kupuna damsi i vitumaghana kubiine na God

---

* **3:6:** Gen 15:6; Rom 4:3   * **3:7:** Rom 4:16

ina teremaninisi da yavata ini nuwasago. Ma Abraham kurina vara biibiina ivi debei maranai ivona bo, “Tam tepamuwai da dam ma dam kudubisi ani biibiinisi.”*

⁹ Tuna kubiine iyavo kava God itumaghane Abraham nakanani na peyarisini biibiinisi.

¹⁰ Ma iyavo kava inotai da vonaviyoyovana ina nunura bubuni da ini wawayamanini na yawasa kamoni God kovogha ina veresi, iyamna giruma katamana evonavona bo, “Moses aiyavisina kudubina vonaviyoyovana bukana kamoni igirumi, ma wawayake ina nunura bubuni na God kovogha ina veresi.”*

¹¹ Takova bubuni da ke sago wawayake Moses ina vonaviyoyovana ita kivini da iti wawayamanini God ku matana, iyamna giruma katamana evonavona bo, “God ina wawayake maninisi na vitumaghana tepanai ina makai.”*

¹² Ma Moses ina vonaviyoyovana ke vitumaghana tepanai ita miimiiri, iyamna igiruma bo, “Wawayake weni berasi vonaviyoyovana kamoni kudubina ina nununura yavui na yawasa ina panani.”*

¹³ God ina imaga kamoni kata makamakai ma kegha da Keriso kata kovogha iviia, igimarataweta da vonaviyoyovana ina rewapanai ivi kiibunita. Giruma katamana evonavona bo, “Wawayake tupuwina kii tepanai ini rorokeyi na ivi matakira da tuna wawayina na God ina imaga kamoni emakamakai.”*

---

* **3:8:** Gen 12:3   * **3:10:** Deut 27:26   * **3:11:** Hab 2:4   * **3:12:** Lev 18:5   * **3:13:** Deut 21:23

¹⁴ Keriso igimarataweta, ivotaweta da kupuna damsi na Jiu damkai yavata God ina vibiibiina taviiya. Ma nani vibiibiinina na God, Abraham kurina ivi sisiyei maranai ina vonakiiyapa bagibagina iterei. Ma tota nani vibiibiinina na Yesu Keriso tepanai taviiya. Ma God ivonakiiyapa da Kanumina ita vereta na ita vitumaghana kubiine ina vereta.

Moses ina vonaviyoyovana ma God ina vonakiiyapa bagibagina.

¹⁵ Varevaresiku, wawaya mara nonowa vonakiiyapa bagibagisi eberaberai na tisisiyei. Wawaya ruwa ini vaghinei da bera ina berai na vivaghina makamakiina ina terei na ke kovokovoghina da ini kiigiiyei bo ina virai.

¹⁶ Ma God ina vonakiiyapa bagibagina Abraham ma tupurereghina sago kurisi iterei. Giruma katamana ke ita vona da nani vonakiiyapina tupurereghina kudubisi kurisi, evonavona da tupurereghina sago kava kurina, ma tuna wawayina na Keriso.*

¹⁷ God vivaghina makamakiina Abraham yavata iberai ma kurina vonakiiyapa bagibagina iterei. Nani murinai madegha 430 ikovi ma God ina vonaviyoyovana Moses igirumi. Ma ina vonaviyoyovana ke kovokovoghina da God ina vonakiiyapa bagibagina namada iterei na ita virai.*

¹⁸ Ikikava God ina vonakiiyapa bagibagina tepanai da Abraham ivi biibiini na nakanani ina

---

* **3:16:** Gen 12:7   * **3:17:** Exod 12:40

vonakiiyapa bagibagina tepanai nani vibiibiin-ina kurita ivi damani. Ma ke vonaviyoyovana kata kivikivini kubiine da iti biibiinita.*

¹⁹ Nakanani na avi kubiine God na Moses ina vonaviyoyovana ivokiibuwei? Tuna na ina vonakiiyapa bagibagina ku tepana iterei, iti beyeta da berabero na avai. Ma ina rewapana imakamakai da Abraham tupurereghina sago ina ku mara na ikikava ina vonakiiyapa bagibagina Abraham kurina iterei na tuna maranai na berasi iberai. God ina aneya ivonatawesi Moses kurina da vonaviyoyovana iverei. Ma tuna na vitetete wawayina, iyamna vonaviyoyovanina ivi damani Israel damsi kurisi.

²⁰ Ma God ina vonakiiyapa bagibagina na maninina Abraham kurina iterei, ke sago tetete wawayina sisiyina ita viiya da iti damani Abraham kurina. God tuna mani iberai.

Vonaviyoyovana ina biga.

²¹ Tinuwanuwanotanota da God ina vonaviyoyovana na ina vonakiiyapa bagibagina yavata ighavighaviya bo kegha. Kegha taweyana, iyamna i biga na bogii ma bogiiyai. Ma vonaviyoyovana na ke kovokovoghina da wawaya ita berisi da ti na maninina God ku matana.

²² Giruma katamana evonavona da wawaya kudubina dobuwai na berabero ina rewapana gaburinai imakamakai. Ma berabero kubiine na iyavo kava Yesu Keriso itumaghanei na ti kava yawasa makamakii nonowina ina viiya,

---

* **3:18:** Rom 4:14

ikikava God ina vonakiiyapa bagibagina iterei na nakanani ina veresi.

²³ Muriyai da vitumaghana kana mara ita nekiibau na Moses ina vonaviyoyovana ku gabura itereta, ivotanita inenae da marana vaghata ita nekiibau na vitumaghana ketana iti debei.

²⁴ Vaghina ma, vonaviyoyovana ivi badeta ma ikoyaghita inenae da Keriso inekiibau na ita vitumaghana kubiine God ivi vaghinei da tota ina wawaya maninita.

²⁵ Karako na Yesu titumaghanei kubiine na Moses ina vonaviyoyovana ina rewapana taki-ibutawei.

²⁶ Ami vitumaghana tepanai na tami peyarimi God natunatuna, iyamna Yesu Keriso yavata kovi nuwasago.

²⁷ Peyarimi na Keriso avanai kobabataito da yavata kovi nuwasago, ma karako na Keriso kovi maghitepei da ami yawasa na tuna maghimaghina.

²⁸ Karako na Jiu damsi ma kupuna damsi, sleiv wawayisi ma wawaya vovotawesi, tomowa ma wavine, kudubimi na sago, iyamna Yesu Keriso yavata kovi nuwasago.

²⁹ Tami Keriso rapenai na tami Abraham tupurereghina ma God ina vonakiiyapa bagibagina Abraham kurina iterei na kurimi ina damana.*

4

¹ Aviyavisina avonavonemi na ku tepana ana terei. Wawaya kikei ina mamai buderina

---

* 3:29: Rom 4:13

na mara sago ina viiya. Ma karako na kegha, iyamna igisi kirakai. Ma namanaki da sawara ma tano kudubina tuna mani irapenei na gisinai tuna nakanani ma sleiv ma ina rewapana kegha.

² Ke ita magura kubiine na kana koyakoyagha emakamakai da tuna ina buderi yavata ina koyakoyaghi. Ma ina mamai marana vaghata iterei na vaghina, tuna mani ina koyagha meyei.

³ Ma tota nakanani. Muriyai da vonavaghata katakovi na kanuma rewapanisi dobuwai iberita da nakanani ma sleiv wawayita.

⁴ Marana vaghata inekiibau na God Natuna ivonatawei, wavine ivi tuwei da ivi wawayota. Ma tuna vonaviyoyovana ina rewapana gaburinai imakamakai

⁵ da tota iyavo kava bade ina rewapana gaburinai tamakamakai na ita votaweta, ma God ita yabisita da tota natunatuna vaghata.*

⁶ Ma tota natunatuna kubiine na God Natuna ina Kanuma Vovokaravina ivonatawei da ku nuwanuwata irui. Ma nani Kanumina yavata tikwatu bo, “Abba, tam aku Mamai.”

⁷ Tuna kubiine tami kovi sleiv ikovi, karako tami na God natunatuna. Ma vonakiiyapa bagibagina iterei da buderina natunatuna ita veresi na tami yavata peyarina kona viiya.

Pol Gareisiya damsi ivi nuwapoyesi.

⁸ Rorova maranai tami na God ke kotakovi, tuna kubiine iyavo kava na ke god vaghata na ivivi bademi da i kayowana kudubina koberaberi, iberimi da kovi sleiv.

---

* 4:5: Rom 8:15-17

⁹ Ma karako na God vaghata koakovi, bo ata vona da God iakovimi. Ma avi kubiine kokayokayowei da kona vovira babada vibero kurisi, ti na kanuma mitamitasi ma iyamsi kegha. Kokayokayowei da kubiisi koni sleivme, bo?

¹⁰ Avi kubiine kiki konununuri da mara, nawaravi, iri ma madegha i mara ghamaghamasi kokivikivina bogai?

¹¹ Taku ainuwapoyemi da tami gwabimiyai aku biga kava avi rekwei.

¹² Varevaresiku, ainowi kirakiiyemi, da ikikava amakamakai na nakanani bade kona makai. Moses ina vonaviyoyovana avoterei da kupuna wawayimi nakanani amakamakai. Rorova ke sago nuwapoya kota vereku, ma wekarakava na ke kona bera beroi.

¹³ Konotanotai, rorova agubaga kubiine da gwabimiyai amakai ma Keriso varana biibiina adimeii kurimi.

¹⁴ Kaku gubaga iberimi da vita ghamana kokavari, ma ke kota kitaoruweku bo kota vonabareku. Ma koviiniku ma kokoyaghiku nakanani ma taku na God ina aneya bo Yesu Keriso.

¹⁵ Aviyavisina itupuwa da ami nuwabiibai kovoterei? Ati mamatara wawaya kurisi da bera kudubina koberai kubiiku na ibiibii kirakai. Kovokovoghina da matami koti tupataweyana da kota vereku na vaghina, kota berai.

¹⁶ Vonavaghata aisisiyei kubiine na koni ghaviyeku bo?

¹⁷ Nani wawayisi viviberosi i kayowana ghamana na tami, ma i nota na beroberosi. Eberabera tovonii da ini bogebogeta da taku

koni ghaviyeku ma ini nuwatinimi da yavata koni kiikapu.

¹⁸ Ma ibiibai da ami kayowana ghamana da biga kona bera bubuni, ma kokitaruvimi da meni bigana kota bera na bera biibiina. Weni sisiyina na vonavaghata mara ku peyarina. Ke kona notai da taku gwabimiyai na tuna na vonavaghata ma taku kegha na sisiya vibero.

¹⁹ Natunatuku, tami nuwanuwaku, ma ikikava maduwa vituwa kubiine ita vivivowavowa, nakanani taku damiku aviiyiya kubiimi da kota tupuwame da tami Keriso nakanani.

²⁰ Ma aku kayowana ghamana da tami yavata kata makai ma aku sisiya ata virai da pikakuwai kurimi ati sisiya, iyamna ainuwapoya kirakiiyemi.

Heiga da Sera.

²¹ Tami iyavo kava kokayokayowei da Moses ina vonaviyoyovana kota kivina bogai na ati tarakiiyanemi. Aviyavisina vonaviyoyovana kamonai evonavonei na koakovi bo kegha?

²² Evonavona da Abraham natunatuna totomowa ruwa, sago na sleiv wavine natuna ma sago na wavine vovotawena natuna.*

²³ God vonakiiyapa bagibagina Abraham kurina iterei da natuna tomowa ina tupuwa. Ma natuna Aisiki ina maduwa na wavine vovotawena, ma Aisiki na vonakiiyapa bagibagina ina rewapana kamonai itupuwa. Ma natuna Ismayel ina maduwa na sleiv wavine ma tuna na ke God ina vonakiiyapa bagibagina kamonai ita tupuwa, ma wawayota i kayowanai.

---

* **4:22:** Gen 16:15, 21:2

²⁴ Weni wivinesi tisisiyesi. Ti nakanani ma mi-iba, ivi matakira da vivaghina makamakiina ruwa emakamakai. Wavine sago kana vava Heiga ma imatakira da vivaghina sago Sainai koyanai ioru. Ma natunatuna na iyavo kava nani vivaghinina gaburinai, ma peyarisi na sleiv damsi.

²⁵ Ma Heiga na ke Sainai koyana Arebiya kamonai kava kubiine iti matakira. Bade imatakira da karako Jerusalem kwanatuna dobuwai, ina wawaya yavata, peyarisi na sleiv damsi.

²⁶ Ma Jerusalem sago kunumai emakamakai ma tuna na wawaya vovotaweta ita maduwa, nakanani ma Sera,

²⁷ iyamna giruma katamana evonavona bo,
 “Wavine gagarim, kevi nuwabiibai!
 Tam ke meyani vituwa damina kuta viiya na nuwabiibiyai kekiirara!
 Iyamna rorova na gagarim da kawam ikuyowem, ma karako natunatum ipeyari kirakai,
 Ma wavine mara nonowa kawana yavata emakamakai na natunatuna ke iti koroto, tam natunatum nakanani.”*

²⁸ Varevaresiku, tami na Aisiki nakanani, God ina vonakiiyapa bagibagina gaburinai kotupuwa da tami God natunatuna.

²⁹ Rorova mara katamaninai sleiv wavinena natuna Ismayel ivomiiri da Aisiki ivivi tupaketowanei. Ma Aisiki na God Kanumina ina rewapanai itupuwa. Ma bade nakanani karako wawaya evovomiiri da iyavo kava

---

* 4:27: Isa 54:1

God Kanumina ina rewapanai tatupuwa na itupaketowaneta.*

³⁰ Ma giruma katamana, aviyavisina evonavonei? Evonavona bo, “Nani sleiv wavinena natuna yavata kokwavinisi ina nae, iyamna natuna ke sago ina mamai buderina nevanavana ina viiya. Buderu kudubina na wavine vovotawena natuna ini rapenei.”*

³¹ Tuna kubiine, varevaresiku, vitumaghana damta na ke sleiv wavinena natunatuna. Tota na wavine vovotawena natunatuna.

5

Keriso ivotaweta na nakanani kava tamakai.

¹ Keriso ivotaweta da karako na vovotaweta tamakamakai. Tuna kubiine komiirikikina da tami vovotawemi, ma ke kona vovira da vonaviyoyovana vitana kona nunura meyei. Nani vitana ku tepami kona terei na ina berimi da koni sleiv.

² Kovi yana. Taku Pol avonavonemi da mikedda koti vaghinei da kwimatami bekasi ita tuviviratawei na aviyavisina Keriso iberai kubiimi na iyamna kegha kurimi.

³ Ana vona meyei. Tomowa iyi ini vaghinei da ina tuvivira na bade Moses ina vonaviyoyovana kudubina ina nunura yavui.

⁴ Tami koberabera tovonu da vonaviyoyovana kota votekatekei da God ita vonakiiyaragha da tami ina wawaya maninimi na ami vinuwasago Keriso yavata kokiiyaraghi. Tami God ina agabiibai koki-ibutawei.

---

* 4:29: Gen 21:9   * 4:30: Gen 21:10

⁵ Ma tokai, akii nota ivi rewapana da God ina vonakiiyaragha da tokai ina wawaya maninikai. Ma God Kanumina ina rewapanai kaitumaghana ma nimonimoriyai kakoyakoyagha,

⁶ Iyamna Yesu Keriso yavata kavi nuwasago. Tuna kubiine wawaya kwimatasi bekasi ina tuvivirataweyana bo ke ina tuvivirataweyana na ke sago avai. Bera ghamana na Keriso titumaghanei, ma ita nuwaviina idebei da titumaghana.

⁷ Koveraverau bubuna, ma iyai imiiripotemi da vonavaghata votekatekena kovoterei?

⁸ God ikwatumi, ma ke tuna ita miiripotemi.

⁹ Wawaya evonavona bo, “Yist gisi korekorena kuna terei na parawa ina nunui da ina dodo kirakai.”*

¹⁰ Ma Bada yavata tavi nuwasago, tuna kubiine aitumaghanemi da ikikava anotanotai na tami nakanani kona notai, ke nota bogiiyai kona viiya. Ke atakovi da meni wawayina notaragharagha evereveremi na tuna wawayina kovogha God gwabinai ina viiya.

¹¹ Varevaresiku, avi kubiine wawaya patana da itupaketowaneku? Iyamna na weni. Ke ata dimadima da wawaya kwimata bekasi ita tuviviratawei. Tuvivira patana da ata dimei ma Keriso ina korosi ke ati sisiyei na Jiu damsi ke sago aku sisiya iti kawapatei.

¹² Ma nani wawayisi inotaragharaghimi na aku kayowana da ke kwimata bekasi kava ina tuyaraghatawei, ita nevaghavaghata da kudubina iti kiiyaraghanataweyana!

---

* 5:9: 1Kor 5:6

13 Ma tami, varevaresiku, God ikwatumi da vovotawemi kota makai. Ma weni votawena ke taraboga ita vereveremi da tupuwa ina kayowana beroberosi ini bademi da bera dowadowasi kona berai. Kegha, ami nuwaviina ini bademi da koni vovaguvivirana.

14 Ma Moses ina vonaviyoyovana kudubina tiki-ikapui da sisiya sago kava na weni. “Ikikava tam mani kinuwaviina meyem, nakanani kwinam nuwanuwana keviya.”*

15 Ma tami na ghamoghamo dipa nakanani, koiruwa ma koikutavunuvunuwana. Kokitaruvimi, iyamna ke kona voterei na tami mani ma turaturami ami yawasa kona resoi.

Kanuma Vovokaravina ini badeta.

16 Tuna kubiine avonavonemi, kovi vaghinei da Kanuma Vovokaravina ami yawasa kudubina ini badei da tupuwa ina kayowana beroberosi kudubina kona takuputei,

17 iyamna tupuwa ina kayowana beroberosi na Kanuma Vovokaravina ini kawapatei, ma bade Kanuma Vovokaravina na tupuwa ina kayowana beroberosi ini kawapatei. Ivi ruwa ighavighaviya, tuna kubiine ke kovokovoghina da ami kayowana kona berai.*

18 Ma mikeda Kanuma iti noravemi na tami ke vonaviyoyovana ina rewapana gaburinai.

19 Ma tupuwa ina kayowana beroberosi na kudubita takova yavui da ikikava. Kamonai na vipekana wapawapa ma bera dowadowasi.

20 Ma bade sawara yamoyamonisi erurunomesi, eyapuyapune ma ikiirapu.

* 5:14: Lev 19:18   * 5:17: Rom 7:15-23

Wawaya ikawapata ma ighavighaviya, inuwakapikapiyana, inuwapughuwana, ma keta iekwekwai da ini wawayaghama. Wawaya ibogebogesi ma kamosiyai iruwa.

²¹ Turasi i sawara ekirokirorowei, iumuma neghanegha ma kam ghamaghamasi kamonai na i bera wapawapa irakata. Ma bera peyarina na nakanani etuputupuwa. Namada avonemi ma bade avonavona meyemi, iyavo kava weni berasi eberaberai na ke God ina ku vikiivavona ina rui.

²² Ma Kanuma Vovokaravina ini badeta na ita yawasa kamonai amena biibiina ina tupuwa. Gwabitiyai na nuwaviina ina rakata, mara nonowa tinuwabiilbai, nuwanuwata nubana, bera kudubina na nuwapikatiyai taberai, agata ina biibai, ita yawasa na biibiina kavakava, tipatutu kirakai da wawaya ini tumaghaneta,

²³ tavokuwaya bubuna ma bade tipotepote meyeta da berabero tamiirikupukuputei. Ma weni berasi na ke meyani da vonaviyoyovana iti kiigiyei.

²⁴ Ma iyavo kava Yesu Keriso rapenai na nuwanuwasi kamonai tupuwa ina kayowana beroberosi ituparatui da ivi raboboi na gwabisiyai nani kayowana beroberosi ma rewapanisi na peyarina ikovi.

²⁵ Kanuma Vovokaravina yawasa ivereta, tuna kubiine ita yawasa kudubina ini badei.

²⁶ Ma ke meyani takayotata bo timarumaru bo tanuwakapi turaturata kurisi.

6

Vowaguvivirana.

¹ Varevaresiku, kona kitai da kwinam sago berabero ina poko kamoni na tami iyavo Kanuma Vovokaravina inoravemi na pikamiyai koterevimanini. Ma nani kamoni kokitaruvimi da ruyagha ke kona panani da tami bade ku poko kona rui.

² Kovi vowaguvivirana da kwinam kana vita kuna kavari ma tuna bade kam vita ina kavari. Nakanani kona berai na Keriso ina vibeyebeyena kona nunura bubuni.

³ Wawaya iyai enotanotai da tuna na wawaya ghamana na kegha, tuna mani iberoberowe meyei. Tuna na wawayota.

⁴ Wawaya sago sago duma iti tupavire meyesi da aviyavisina eberaberi na biibiina bo berona. Ina panani da ibera bubuni na nuwanuwana kamoni ini nuwabiibiyeyi. Ma ke meyani kwinana ina bera ina ruvai da ibera bubuni bo ibera beroi,

⁵ iyamna sago sago duma tota mani ita biga taberai ma taruvai.

⁶ Wawaya God vonana ina vivibeyebeyem na aviyavisina biibiina gwabimuwai na nevana am vibeyebeyena wawayina keverei.

⁷ Ke koni beroberowe meyemi, iyamna ke kovokovoghina da God koni beroberowei. Wawaya pei biibiina ina voni na vavina biibiina ina yabai. Ma pei berona ina voni na vavina berona ina yabai.

⁸ Wawaya tupuwa ina kayowana beroberosi ini nuwabiibiyeyi, tuna na pei berona evovoni. Ma nani peina ina gogo da yaba kana ku mara na rabobo ina panani. Ma wawaya Kanuma Vovokaravina ina kayowana ini nuwabiibiyeyi na pei biibiina evovoni. Ma nani peina ina gogo da yaba kana

ku mara na Kanuma gwabinai yawasa makamaki nonowina ina panani.

⁹ Bera biibiisi taberabera na ke takayobara. Ke tavoterei da marana vaghata ina nekiibau na tayaba bubuna.

¹⁰ Tuna kubiine, taraboga tapanapanani na mara nonowa bera biibiisi taberabera wawaya kudubisi kurisi. Ma iyavo kava Keriso itu-maghanei, ti nakanani ma ita rakaraka, ma takitaruvai da bera biibiisi kava tabera kurisi.

Vonaverena turina ma vikiikiwa.

¹¹ Wekarakava na kokitai da giruma ghamaghamana, tuna imatakira da taku mani imakuwai agirugiruma.

¹² Nani wawayisi idarudarumi da kwimatami beka kota tuviviratawei na kayotatasi, i kayowana da wawaya ina kitisi ma ini gheghenisi. Idarudarumi, iyamna ke ita kayokayowei da Keriso ina rabobo korosiyai iti tumaghanei da wawaya ita kayovitupaketowanesi.

¹³ Ma iyavo kava namada kwimata beka itu-viviratawei na ti bade Moses ina vonaviviyovana ke ita votekateka bubuni. I kayowana da kota tuvivira na ita kayotata da iberimi da nani berana koberai.

¹⁴ Ma taku na ita Bada Yesu Keriso korosiyai irabobo na tuna kava ana kayotatei. Kana korosi tupuwa ina kayowana beroberosi ivi raboboi, ma bade taku ivi raboboku da nani berasi damina ke ata viiviiya.

¹⁵ Wawaya kwimatasi beka ita tuviviratawei bo ke ita tuviviratawei na iyamna kegha.

Bera ghamana da God wawaya ini vunisi da ina tupuwavira.

¹⁶ Ma iyavo kava weni sisiyina i yawasa kamonai ina kivini na ainowi God kurina da ina nuwanuba ma vikamyuyuwa gwabisiyai ina makai. Ma bade God ina wawaya kudubisi gwabisiyai.

¹⁷ Vaghina aku sisiya turina na weni. Ke sago iyai weni berasi kubiine nuwapoya ina vere meyeku, iyamna pitara ininikuwai imatakira da aku yawasa na Yesu rapenai.

¹⁸ Varevaresiku, ainowi ita Bada Yesu Keriso kurina da ina agabiibai kanumimi kamonai ina makai. Amen.

Gapapaiwa New Testament
The New Testament in the Gapapaiwa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Gapapaiwa long Niugini
copyright © 2009-2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gapapaiwa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-11-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

02820c89-25a2-533d-9e19-9a2d0e178860